

**Merhaba**  
Gazetesinin  
okurlarına  
armağandır.  
Çarşamba  
günleri  
yayımlanır.

# A



# KADEMİK

## Sayfalar

Cilt: 8 Sayı: 17  
14 MAYIS 2008 ÇARŞAMBA

Hazırlayanlar: M. Ali UZ - Ali İŞİK

maliuz@merhabagazetesi.com.tr • alişik@merhabagazetesi.com.tr



*Nasreddin Hoca*  
- ÖZEL SAYISI - II

Yrd. Doç. Dr.  
Hasan ÖZÖNDER



## BİZ, NASRETTİN HOCA İLE MUTLU İDİK

Bundan elli, elli beş yıl önce bizim çocukluğumuz masal (metel), hikâye, roman ve bilmecelele daha bir güzel idi. Öncekiler de bu hava ile yetişmişler ki, annelerimiz, ninelerimiz, teyze ve halalarımız bize, doyum olmaz şeyler anlatırlardı. Odanın ortasına konulan sepanın (sehpanın) üzerindeki mum veya gaz lâmbasının solgun ışığında, duvarlara düşen gölgelerin de etkisiyle, anlatılanlar bizim zihnimize ayrı bir boyut ve buut kazanırdı. İlkokuldayız; Evimiz üç oda bir mabeyinli idi.



Kışın soba ve mangalın sıcaklığından daha çok, anlatılan hikâye ve masallarla ısınırdık. Arkadaşlık, dostluk, kardeşlik, merhamet, sevgi, saygı, komşuluk duyguları veren hikâye ve masalların içimiz sınısıcak olurdu. “Haydi, yatın gayri; yarın mektebe gideceksiniz.” talimatı üzerine, bir kenara serilmiş yatağımıza uzanırdık. Biraz önce son noktası konulan veya en heyecanlı yerinde, “Arkası yarın.” diye kesilen masallar, çocukluk gönlümüzde derin tesir bırakırdı. Yattığımız yerde gözümüzü tavana dikerek, hayal kurmaya devam ederdik. Böylece anlatılardan ders çıkarır, ibret alır, destek bulurduk. Bir zaman sonra, bastırın uykunun etkisiyle de, yorganımıza sarılarak, tatlı bir uyku âlemine dalarız. Rüyamızda da masalın kahramanlarıyla beraber olurduk. Mum, kandil, idare veya gaz lâmbasının cılız ışığında ders çalışmamıza; yer yatağında yatmamıza; biraz sonra, odun sobasının hükmünün geçmesiyle odamızı kaplayacak soğuğa rağmen mutlu idik.

Niçin?

Çünkü kulağımızda, tatlı dille anlatılan ve zihnimize güzel taht kuran “Keloğlan”ın “Koroğlu”nun, “Binbirgece”nin ve “Nasreddin Hoca”nın, meraklı, heyecanlı, güldürücü ve düşündürücü masalların mesajları vardı. Biz, bunlarla çok mutlu idik.

Anlatılanlar arasında Nasrettin

Hoca fıkralarının ayrı bir yeri vardı. Ona olan bu sevgi ve hayranlığımızda, “Akşehir”li olmamızın da tesiri olmuştur muhakkak. Çünkü dedem, ninem, Akşehirliydi. Babam, on yaşında iken, Konya’ya gelip, yerleşmiş. Konyalı yıllarımızda da bizim evde, “Akşehirli” hiç eksik olmazdı. Akşehir’den yahut köylerinden gelmiş misafirlerimiz olmadan haftanın geçtiğini hatırlamam. Gelip, okullardan mezun oluncaya kadar bizde kalan akraba çocukları bilirim. Seli Halı Fabrikasında işçi; babacığının yanına girip de helvacılığı öğrenip, evleninceye kadar bizde kalan Akşehirli akraba, tanıdık çocuğu ağabeylerimiz vardı. Dikiş, nakış öğreninceye kadar misafirimiz olan hısımlarımız kızları ablalarımız olurdu. Rahmetli anneciğimin ve babacığının evlendirdiği, gelin ettiği birçok hemşehri çocuklarını bilirim.

Asıl söyleyeceğim, biz bu misafirlerimizi, çocukluğumuzun samimiyeti ile hayran olduğumuz “Nasreddin Hoca’nın akrabaları” olarak algıladık; Ayrı bir sevgi duyardık.

Hoca Efendi’nin fıkraları o kadar canlı, heyecanlı ve sıcak gelirdi ki biz onu, Akşehir’de hâlâ yaşıyor zannederdik. İlk fırsatta tanışmak, elini öpmek ve fıkralarını kendi ağzından dinlemek isterdik. Çünkü bizim için o, öylesine canlı, sıcak ve yakın idi.

Hemen her yaz tatilinde gittiğimiz Akşehir’in orijinal evlerinin yer aldığı otantik sokak ve mahallerinden geçerken, Nasreddin Hoca’nın karşıdaki cumbanın kafesli penceresinden seslenip, “Buyurun” diye el edecekmış gibi gelirdi, bana. Çarşıda, pazarda gözlerim onu arardı. Nerede merkebine binmiş giden bir yaşlı görsek, “Acaba o mu?” diye meraklanıp, heyecanlandığımı unutamam.

Birkaç yıl sonra, belki ilkokul

sonda veya ortaokul birinci sınıfta, türbesini gezdirmişlerdi de, “Türbe”nin ne demek olduğunu anlayınca, Hoca Efendi’nin vefat etmiş olduğunu fark etmiştik. O zaman, yıllar önce vefat etmiş bir yakın akrabamızın ölüm haberini yeni almışçasına üzülmüştüm. Bu çocukça düşüncemizde bile böylesine bir masumiyet vardı.

Akşehir’de derlerdi ki: “Kıyamet, Nasrettin Hoca fıkrasının anlatılmadığı gün kopacak.” Onun için, tarlada, bahçede, hanayda, cumbada, çeşme başında yapılan yarenlikler, onun fıkralarıyla süslenilirdi. Bir zamanlar köyde, şehirde; kahvede, misafirlikte; çarşıda, pazarda; değirmende, çardakta, onun fıkraları daha çok anlatılırdı, gibime geliyor. Anlatanın bunun doğruluğuna inanmış, dinleyenin de dersini almış olduğu yüzünden okunurdu. Bir zamanlar halkımız, atasözleri gibi, böyle ibret, hikmet ve ders yüklü Nasrettin Hoca fıkraları ile de kendine hayat prensibi edinerek, yaşamına yön verirdi.

Gel zaman, git zaman; çocukluk ve gençlik döneminden sonra, akvaryumdan çıkıp, engin gölün derin



sularına dalmış balık gibi hayatın fırtınalarıyla karşılaşınca, Hoca Efendi'nin ne demek istediğini daha iyi anladık. "Belki Ağaçtan Öte Yol Gider", "Parayı Veren Düdüğü Çalar", "Tarifesi Bendedir", "İpe Un Serdim", "Kazan Öldü", "Keramet Sarıkta İse Al Sen Giy", "Fincancı Katırlarını Ürkütme" fıkralarına, merkebine ters binişindeki hikmetine benzeyen acı hakikatleri tanıyınca neredeyse, fıkralarının sonuna, eskilerin tabiri ile: "Mücerreptir!" notunu düşmeye karar verdim, diyebilirim. Bu kanaatlerimde ve benzer olaylarla karşılaşmalarımda, hiç yalnız olmadığımı da biliyorum.

Dünyanın dört bir yanında, bunca insanın soluduğu hava, atmosferdeki aynı havadır. Bunun gibi, mesajları çağlar üstü olan büyük şahsiyetlerin öğretileri de bütün insanlar için ortak değer taşır. Hangi tarihte ve hangi millettense olsun, bilgelik mazhariyetine erişmiş saygın bir mütefekkirin derin ve yüce mesajları, her yerde, her dönemde ve her kes için ibret ve hikmet kaynağıdır. Nitekim 1964 yılında Akşehir'de yapılan "Nasrettin Hoca Şenlikleri" münasebetiyle düzenlenen sempo-



yumda, Belgrat Üniversitesinden Doç. Lyubinko Raykoviç de vardı. Konuşmasına şöyle başlamıştı:

"Sayın Bayanlar, baylar; size Yugoslavya'dan derlediğim Hocamıza ait hikâyeleri nakledeceğim.

'Hocamız' diyorum; çünkü o, sadece sizin değil, bütün cihanın hocasıdır... Hem ben, bir 'Akşehir'den, bir 'Akşehir'e geldim; Çünkü 'Belgrat' da 'ak şehir' emektir." diyerek, konuşmasını sürdürmüştü."

Prof. Dr. Melâhat Özgü de: "Alman Kaynaklarına Göre Nasrettin Hoca" başlıklı bir tebliğ sunmuştu.

Dinleyince, böylesine büyük insanı yetiştiren yüce bir millete mensup olmaktan bir kere daha kıvanç duymuş, göğsüm kabarmıştı.

Büyük kıyametin kopmaması için nasıl her gün Hoca'dan hiç olmazsa bir tane olsun fıkranın anlatılmasını tembih ediliyorsa, küçük kıyametin kopmaması için de, çocuklarımıza yeri geldikçe onun ibret dolu fıkralarından güzel güzel bahsetmeliyiz. Değilse, yavrularımızı maddeleştiren, metalleştiren mesajlar veren; durgunlaştırıp, donuklaştıran çizgi film, dizi ve reklâmlarla, ruh dünyalarını alt-üst olmalarını önleyemeyiz. Masal, hikâye ve atasözlerimizle olduğu gibi, Nasrettin Hoca fıkraları ile de onları, hayatın imtihanlarına karşı donatarak, hazırlamalıyız. Huzura, güvene, sabra, metanete, çalışmaya, doğru, dürüst olmaya yönlendirmeliyiz. Sığlıktan, yüzeysellikten, dar çerçeveden kurtararak tahayyül, tefekkür genişliği ve tahammül direnci veren mesajlarla tanıştırmalıyız. İnanıyorum ki, sıkılmaktan, daralmaktan, bunalmaktan, vakit geçirememekten şikâyet eden yavrularımız, böylelikle daha mutlu olacaklardır.

## Akşehir'den Bir Yılan Hikâyesi: NASREDDİN HOCA ENSTİTÜSÜ



ALI IŞIK

Geçen hafta yayımlanan Nasreddin Hoca Özel Sayısı 1'de, fakirin yazısını okuyanlar hatırlayacaklardır. Yazımızın bir yerinde, Muhterem Yrd. Doç. Dr. Hasan Özönder Hocamızın Nasreddin Hoca Özel Sayısı'na ikisi kendine ait olmak üzere dört yazıyla teveccüh gösterdiğini ifade etmiştik. Özönder Hocamızın telifi "Biz, Nasrettin Hoca İle Mutlu İdik" başlıklı ikinci Nasreddin Hoca yazısını yine bir Nasreddin Hoca Özel Sayısı olan bu sayımızda okuyacaksınız. Yanı sıra bir zarf içinde bize takdim ettiği iki gazete kesiden biri Arif Nihat Asya'ya, diğeri İbrahim Hakkı'ya ait iki yazıyla, Halide Nusret Zorlutuna'ya ait "Nasreddin Hoca'm" şiirine de bu sayımızda yer veriyoruz.

Bu yazımıza ilham veren İbrahim Hakkı (Konyalı)'nın "Nasreddin Hoca" başlıklı yazısı 11 Temmuz 1968 tarihli Sabah gazetesinde yayımlanmış. Aşağıdaki mezkûr yazı Akşehir'in yarım asırlık yılan hikâyesinin de ilk duyurusudur bir bakıma:

*Şu günlerde Akşehirli Nasreddin şenlikleri yapıyorlar. 23 yıl önce "Nasreddin Hoca'nın şehri Akşehir" adlı bir kitap yazdığım için Akşehirli bana hemşerilik verdiler. Bununla ömrüm boyunca övünürüm.*

*"Nasreddin Hoca" cihanı saran ve bu bir şöhet olduğu için onu anarken bir müradifi gibi olan Akşehir'i de anarlar.*

*"Müradif" bir şey anılır ve hatırlanırken hemen akla, dilin ucuna gelen şeye derler:*

*Nasreddin-Akşehir'dir.*

*Nasreddin Hoca nükteli sözleri, zarif latifeleri, hikmetli fıkraları ile dünyayı saran bir şöhrettir. Onun adı bile her Türkün ve her medenî insanın dudağında tebessüm goncaları açtırmaya yeter. Onu tanımayan ve sevmeyen bir Türk yoktur. O geniş halk kütellerinin, Türk ulusunun iç varlığından bir parçadır. O Türk zekâsının bir timsalidir.*

*Türkler bu büyük ve eşsiz adamlarıyla hakkıyla övünebilirler.*

*Onun birçok nükteleri, hikmet dolu sözleri, vecizeleşmiş ve atalar sözü gibi ebedileşme sırrına ermiştir.*

*Onun karikatürleştirdiği birçok kıssa, yüzlerce yıl geniş muhitin bütün sınıfları arasında yaşamıştır.*

*Nasreddin Hoca'nın nükteleriyle, fıkralarıyla, menkıbeleriyle, mizahlarıyla Türk benliğine öyle bir işleyiş ve nüfuz edişi vardır ki, Hoca'sız bir Türk noksan bir varlıktır. Bu kadar sevilen ve kendi varlığımızdan bir parça olan Nasreddin Hoca'nın tarihi hüviyeti, şahsiyeti henüz çok meçhulleri bir muadele -denklem- olmaktan çıkmış değildir.*

*Her Türk ve Müslüman büyüğü gibi...*

*Mevlâna Celâleddin Rûmî, Koca ağa Mimar Sinan, Barbaros Hayreddin Paşa da böyledir.*

*Türkün ve İslâm'ın bu büyük adamları hakkındaki bilgilerimiz çok*

*hatalı ve çok noksandır. Bunlar hakkında en ciddi eserlerde bile yeterli ve doğru bilgi yoktur. Önemleri beşinci, onuncu, hatta yüzüncü derecedeki adamlar hakkında sahifeler, formalar dolusu, çoğu lüzumsuz bilgi veren İslâm Ansiklopedisi'ndeki, meselâ Mimar Sinan yazılı korkunç hatalarla, hatta uydurmalarla dolu.*

*Sinan böyle mi yazılmalı idi. Bir tebessüm ve neşe esiri saran bu büyük şöhretin sahibi Nasreddin Hoca kimdir? Nerelidir, ne vakit doğmuş, ne vakit ve nerede yaşamıştır? Bu sorular olumlu bir şekilde cevaplandırmağa imkân yoktur. Sevildiği kadar bilindiği sandığımız Hocamız işte bu kadar meçhuldür.*

*İslâm'ın istediği çapta yetişmiş Mevlâna Celâleddin Rûmî için anma törenleri yapıyoruz. Zikir âlemlerini, semaları tiyatrolaştırıyoruz. Onu Arapların "enam; hevam" gibidir. Büyük lâflarına güzel bir örnek veriyormuş gibi spor salonuna, tiyatro sahnesine indiriyoruz. Hislerin hakkını veriyoruz. Hem de fazlasıyla...*

*Fakat henüz ne bir Mevlâna Enstitümüz, ne bir Nasreddin Hoca Enstitümüz ne de bir Mimar Sinan Enstitümüz vardır.*

*Bizim bulduğumuz belgelere göre Nasreddin Hoca Anadolu'yu Türkleştiren, Müslüman yapan vs ebetlere kadar böyle olmaya namzet kılan Anadolu Selçukîlerinin son zamanlarında yaşamıştır. En güvenilir bir bilgiye göre de 683 H./1284 M. yılında ölmüş ve Akşehir'deki türbesine gömülmüştür.*

*Tahsilini Konya'da yapmıştır. Hocamız Konya'da gömülü olan PÎREBÎ ve HACE-İ CİHAN ile muasırdır.*

*Hocamızı Timurlenk'le görüştürmek, onunla muasır yapmak korkunç bir hatadır. Kurulacak Nasreddin hoca Enstitüsünün ilk işi Hoca'ya nispet edilen bütün yazma -Letâif- kitaplarını incelemek olmalıdır.*

*Hoca dinî bir şöhret olduğu için birçok ferahçıların, latifecilerin nükteli sözleri ona nispet edilmiştir. Bunları ayırmalıdır. Ben 24 sene evvel yapmak istemiştım, İkinci Cihan Harbi dolayısıyla İstanbul'daki kütüphanelerin bütün yazmaları ihtiyatî tedbir olarak Anadolu'ya nakledildiği için bunu yapmaya imkân bulamamıştım.*

*Akşehir Nasreddin Hoca Derneği, Akşehir'in çok değerli ve enerjik belediye reisi **bir Nasreddin Hoca Enstitüsü kurabilirler. Bu hususta geç kalınmıştır.** Akşehir'in yeni bulunan tarihî vesikalarını da içine alacak bir rehber de şiddetle ihtiyaç vardır. Bunu da yapabilirler. Ben notlarımı kendilerine verebilirim.*

\*

Rahmetli Konyalı'nın yazısını okuyunca şöyle bir hafızamızı yokladık. Hafızamız Nasreddin Hoca Enstitüsü'nün varlığı adına oldukça ketumdu. Olsun; nasıl olsa Google vardı. Google'ın arama çubuğuna tırnak içinde anılan enstitünün adını yazarak enter tuşuna bastık. Karşımıza çıkan topu topu üç beş başlık... Aynı çubuğa "Nasrettin Hoca" yazdığımızda 1 milyon 70 bin; "Nasreddin Hoca" yazdığımızda ise 1 milyon 430 bin sonuç... Ne kadar ibretimiz bir tablo...

Nasreddin Hoca Enstitüsü konusundaki bu nutuk, yazı ve haberleri -konu harici bölümlerini çıkararak- yorumsuz olarak bilginize sunuyoruz. Umulur ki, çoğu henüz görevlerinin başında olan zevatın, sözlerini ve sorumluluklarını hatırlamalarına, tabiatıyla da yılan hikâyesinin düğümünün çözülmesine vesile olur.

\*\*\*

### ***Türkiye'nin Kültürü Tiyatro-dan Anlayacak Kalitede Değil***

*(...) 718 yıldır Akşehir'deki türbesinde yatıyor. Neredeyse yarım yüz-*

yıldır şenliklerle anılıyor. Ama Nasrettin Hoca'nın çağdaş yorumları, kültür, sanat, bilim üretimi eserler yok ortada. **Akşehir'de bir Nasrettin Hoca Enstitüsü bile yok.** 1976'da kurulmuş ama yaşatılamamış...

(Nuriye AKMAN-Halit AKÇATEPE mülakatı, Zaman gazetesi, 2 Temmuz 2002; <http://arsiv.zaman.com.tr/2002/07/07/ropor-taj/default.htm>)

\*\*\*

**3. - Konya Milletvekili Orhan Erdem'in, Akşehir'de 5-10 Temmuz 2003 tarihleri arasında 44 üncüsü yapılacak olan Uluslararası Nasreddin Hoca Şenlikleri münasebetiyle gündem dışı konuşması**

ORHAN ERDEM (Konya) – (...) Sayın Başkan, değerli milletvekilleri; Nasreddin Hoca'yı daha iyi tanımak ve anlamak için, **Akşehir'de Nasreddin Hoca enstitüsü ve üniversitesi kurulması** ve yine, Hoca'yla anılan, Akşehir'e ayrı bir iklim ve türbülans sağlayan Akşehir Gölünün kurtarılması ve millî mücadelede Garp Cephesi Komutanlığı mekânı, 20 ilden daha büyük olan Akşehir'e ve çevre ilçelerine gereken önemin verilmesi konusunda gayretlerimize yardımcı olacağınızı umuyor, bu dileklerle, tüm milletvekillerimizi ve halkımızı, fırsat bulabilirlerse, dünyanın ortası Akşehir'e davet ediyorum. Birkaç gün de olsa, stres atmak istiyor ve Nasreddin Hoca gibi yaşamak istiyorsanız, 5-10 Temmuz günleri arasında Akşehir'de buluşma dileklerle, hepimizi saygıyla selamlıyorum. (Alkışlar)

BAŞKAN - Teşekkür ediyoruz Sayın Erdem.

Hükümetin bir söz talebi?.. Yok.

(TBMM TUTANAK DERGİSİ, 102. Birleşim, 3. 7. 2003; <http://www.tbmm.gov.tr/tutanak/donem22/yil1/bas/b102m.htm>)

\*\*\*

**"Danışma Kurulu İçin Çağrı**

(...)

Yıllardır... Bir niyet var.

Özleme dönüştü. Ama girişime dö-

nüşemedi. Hep amaç kaldı ve kalıyor.

**Nasreddin Hoca Enstitüsü...**

Nasreddin Hoca'yı araştırarak, inceleyerek, arşivleyerek, bilimsel olarak tanımak ve tanıtmak... Nasreddin Hoca'yı yerli-yerine oturtmak!

Özetle... Nasreddin Hoca'yı doğru bilmek ve öğrenmek! Ve... Öğretmek."

\*

Okuduğunuz **bu çağrı, işte bir Nasreddin Hoca Enstitüsü** gibi, Nasreddin Hoca ve Turizm Derneğimizin yenilenen ve değişen; seviye kazanan yeni kimliğinin kanıtıdır.

Derneğimizde Sn. Dr. Ali Galip Gündoğar Başkan ile başlayan değişim; Sn. Başkan Taner Serin ile ivme kazanarak hem performans, hem karizma'ya dönüşmüştür!

Kıymetini bilmeliyiz!

\*

Bu da benim çağrım olsun! Akşehir'i ve Nasreddin Hoca'yı kim seviyorsa, candan-yürekten bu çağrıya katılsın.

Buyrun... efendim!

(Nihat AK, Seyir Defteri, Ekim, 2006; <http://www.pervasis.com/modules.php?name=News&file=article&sid=10794>)

\*\*\*

**Nasreddin Hoca Danışma Kurulu toplantısı**

Akşehir Nasreddin Hoca ve Turizm Derneği Başkanı Taner Serin, dernek tarafından oluşturulan Nasreddin Hoca Danışma Kurulu'nun il toplantısını İstanbul'da gerçekleştirdiğini bildirdi.

Serin, yaptığı yazılı açıklamada, Küçük Sahne Sadri Alışık Tiyatrosu'nda yapılan toplantıda, Nasreddin Hoca ile ilgili neler yapılması gerektiği konusunda fikir alışverişinde bulunduğu belirtti. Toplantı kapsamında danışma kurulunun çeşitli kararlar aldığını ifade eden Serin, şunları kaydetti: "Toplantıda, 2008 yılında yapı-

lacak olan Nasreddin Hoca'nın 800. doğum yıl dönümünü kutlama hazırlıklarına başlanmasına ve en geniş çevrelerin destek ve katılımının sağlanması için çalışılmasına karar verildi. Önümüzdeki dönemde, hem ulusal hem uluslararası düzeyde sivil ve resmi kurumlarla etkin işbirliği içinde olunacağını işaretleri verildi. Ayrıca, **Akşehir merkezli bir Nasreddin Hoca Enstitüsü veya külliyyatının hayata geçirilmesi** ele alındı. Bunun için ise, örgütlenmenin avantajları olacağı vurgulandı.”

Serin, çalışmaların sürekliliğini sağlamak, danışma kurulunun daha sonraki toplantılarını organize etmek üzere görevlendirilecek yürütme kurulunun da seçildiğini kaydetti.

(<http://www.merhabagazetesi.com.tr/eski/arsiv/2006/11/21/g17.htm>)

\*\*\*

Temsili Nasreddin Hoca, Konya Valisi Atilla Osmançelebioğlu ile Selçuk Üniversitesi (SÜ) Rektörü Prof. Dr. Süleyman Okudan'ı ziyaret ederek, 5-10 Temmuzda Akşehir'de düzenlenecek 47. Uluslararası Nasreddin Hoca Şenliği'ne davet etti.

Temsili Nasreddin Hoca, Akşehir Belediye Başkanı Mustafa Baloğlu, Akşehir Nasreddin Hoca ve Turizm Derneği Başkanı Taner Serin ile birlikte Vali Osmançelebioğlu'nu makamında ziyaret etti.

Nasreddin Hoca, 2008'in Nasreddin Hoca'nın doğumunun 800. yıl dönümü olacağını, bunun için geniş kapsamlı program düzenlenmesi yolunda destek beklediklerini söyledi.

Akşehir ve Konya başta olmak üzere Türkiye ve dünyada Nasreddin Hoca şenliğinin düzenlenmesi konusunda çalışma yapılmasını isteyen temsili Nasreddin Hoca, “Ayrıca 5-10 Temmuzda düzenlenecek Nasreddin Hoca Şenliği'ne sizleri bekliyoruz. Gelip hep birlikte Akşehir'de sevgi, hoşgörü ve barış mayası çalalım” dedi.

Konya Valisi Osmançelebioğlu ise 2008 yılı için ellerinden gelen desteği vermeye çalışacaklarını belirterek, şunları kaydetti:

“Nasreddin Hoca, bizim en büyük değerimiz. Biz torunları olarak onun yolundan gitmek zorundayız. Tebesüm ettirirken, düşündürerek doğru yolu göstermeliyiz. Kültür faaliyetlerimiz içine Nasreddin Hoca'nın doğumunun 800. yılının kutlanacağı 2008 yılını da alacağız. Önce bir ön çalışma yapalım. Bu konuda destek vermek bizim görevimizdir.”

Vali Osmançelebioğlu, acil bir durumla karşılaşmadığı sürece 5 Temmuzda şenlik için Akşehir'de olacağı sözünü verdi.

Temsili Nasreddin Hoca daha sonra SÜ Rektörü Prof. Dr. Süleyman Okudan'ı makamında ziyaret etti. Prof. Okudan'ı şenliğe davet eden **temsili Nasrettin Hoca**, bu ziyareti sırasında SÜ bünyesinde **Akşehir'de Nasreddin Hoca Enstitüsü'nün kurulmasını** da istedi.

Okudan ise üniversite olarak Akşehir'e ayrı bir önem verdiklerini vurgulayarak, “Akşehir'e bir fakülte kurma çalışmalarımız var. Akşehir bunu hak ediyor. 5 Temmuzda başlayacak Şenliğe de katılacağım” dedi.

(<http://www.ikiyabanci.com/vbulletin/archive/t-601.html>)

\*\*\*

**Nasrettin Hoca ve Turizm Derneği Yönetim Kurulu Başkanı Salih Taner Serin, Nasrettin Hoca'nın 800. doğum yılı dolayısıyla düzenlenecek etkinlikler için devlet, medya ve iş dünyasından yardım istedi.**

2008 yılı Nasrettin Hoca'nın 800. doğum yıl dönümü olması nedeniyle etkinlikler uç noktaya çıkarılacak” diyen Serin, **Akşehir'de Nasrettin Hoca Enstitüsü'nün kurulması ve bunun üniversiteye dönüştürülmesini** istediklerini anlattı.

(<http://anadoluhaber.blogcu.com/kultursanat/page2>)



# YOĞURT<sup>1</sup>

-Nasreddin Hoca'nın Ruhuna Fatiha'larıyla-



Arif Nihat ASYA

Bu memleket halkı zaman zaman batıda Sapanca, İznik, Manyas; ortada Tuz, Akşehir; güney batıda Eğridir, Burdur göllerine yoğurt çalmıştır. Bugün ise doğuda Van ve Çıldır göllerinin çevreleri suya yoğurt çalanlarla dolmuş bulunuyor.

Kıyılarda Akdeniz'e, Karadeniz'e Adalar Denizi'ne ve Marmara'ya yoğurt çalanlarımız, bu işi birbirlerinden gizli yaptıklarını sanarak kendilerini aldatıyorlar.

Nasreddin Hoca'nın bir torunu Akşehir gölüne yoğurt çaldığı günlerde öteki torunu ben Haliç'e yoğurt çalmak için İstanbul'a gidiyordum: Akşehir'de tutmayacağına bilmek, Haliç'te tutmaması demek değildi.

Rahmetlinin fıkrası hiçbir devirde bugünkü kadar aktüel olmamıştır.

Piyango bileti alanlarımız, banka ikramiyesi bekleyenlerimiz; spor-totoya, müşterek bahislere girenlerimiz; bir bölgeye adaylığını koyanlarımız, göle yoğurt çalmakta olduklarını bilmekteyler.

İmtihana, çalışmadan giren gençler, ticaretin şu ölü çağında dükkân açmaya kalkan müteşebbisler; bahçesinde petrol, mezarlıklarda define arayan meraklılar, baştanbaşa, göle yoğurt çalanlar kalabalığıdır.

İki açık yere istekli olarak gelen iki yüz kişiden ikisinin çaldığı maya tutacak, ötekilere başka göller aramak düşecektir.

Projeciler, plâncılar da projeleriyle plânlarını ileri sürerken, maksatları için, gölümüze yoğurt çalmakta olduklarının farkındadırlar.

Şundan, bundan yardım isteğimiz, göle yoğurt çalmaktan ileri geçmiyor: Tutsa ne güzel olacak.

Bir defasında, beş defasında, bin defasında olmadığını gördükten sonra da bin birinci defa suya yoğurt çalmadan edemeyeceğiz.

Ömrümüz böyle geçecek: Neslimiz, göle yoğurt çalanlar nesli oldu.

(...)

Güvenilir görünen insanlara "dikkat edin: cemiyetimizin rengini değiştirmek iste-

yenler var... Tedbir alın!" derken de göle değil, iç denize değil, buz denizine yoğurt çalmakta olduğumuzu biliyoruz, ama ne yapalım ki söylemezsek çatlarız.

Ben Çubuk Barajı'nda denedim, olmadı. Reşadiye gölünde, Haliç'te, Seyhan'da, Porsuk'ta denedim... Olmadı. Son olarak Ankara'nın Gençlik Parkı gölünde denedim. Şimdi sonuncusunun tutup tutmadığını görmek için oraya gidiyorum. Siz de kaşıklarınızı alıp gelebilirsiniz.

Gülmeyin bana! Birbirimize gülecek hâlimiz mi var? Bugün –siz de dâhil- hemen hemen hepimiz ya akarsuya, havuza, çeşme yalağına ya leğene, birikintilere, kuyulara, bostan kuyularına yahut bataklığa, çirkefe yoğurt çalmaktayız.

1 Bu yazı 5 Temmuz 1962 tarihli Yeni İstanbul gazetesinde yayımlanmıştır.

## Nasreddin Hoca'm

-Müstakil Tavşanlı Gazetesi'ne sevgilerimle-

Huzuruna geldik Nasreddin Hoca'm  
Kaldır başını da bir yol bize bak  
Omuzları çökmüş kahr, keder, gam  
Kara baht yüzünden saçlarımız ak

Fıkraların yeryüzünde birinci  
Her birisi baha yetmez bir inci  
Nasreddin'im asırların övüncü  
Neşe kalesinde mutlu bir bayrak

Şahlanmış zekâsı Türk milletimin  
Gel bütün şevkinle bağrımıza sin  
Karamış kalblere ışık gibi in  
Ruhlara neşeden birer kanat tak

Halkın feylesofu vefalı yâri  
Nükte ikliminin tek hükümdarı  
Ver bize sendeki sıyrılmaz baharı  
Gark eylesin rahmetine seni Hak

**Halide Nusret ZORLUTUNA**

Yrd. Doç. Dr.  
Yakup ŞAFAK



## VELED ÇELEBİ’NİN NEŞRETTİĞİ LETÂİF-İ HÂCE NASREDDİN ÜZERİNE BAZI NOTLAR<sup>1</sup>

Asırlarca keskin ve kıvrak zekânın, esprî gücünün, hazır cevaplılığın, insan ruhunun derinliklerini keşfetmenin, sevgi, sevimlilik ve hoşgörünün bir sembolü ve kültürümüzün vazgeçilmez bir kaynağı olarak aramızda yaşayan Nasreddin Hoca'nın hayatı, kişiliği, düşünceleri ve nükteleri üzerine yapılan ilk çalışmalardan biri de Veled Çelebi (İzbudak)'nin *Letâif-i Hâce Nasreddin* adlı derlemesidir.<sup>2</sup>

Veled Çelebi (1867- 1953), son post-nişinlerden biri olarak Mevlevîlik tarihinde elde ettiği mevki kadar, gerek bu alanda gerekse Türk dili ve edebiyatının diğer sahalarında yaptığı çalışmalar ve yazdığı eserlerle yakın dönem kültür ve edebiyat tarihimizde kendisine önemli bir yer edinmiştir.<sup>3</sup>

Veled Çelebi'nin hoşlandığı ve hayatı boyunca ilgilendiği konulardan birisi de nükte, fıkra ve hatıralardır. Onun halen S. Ü. Selçuklu Araştırmaları Merkezi'nde bulunan ve Prof. Dr. Haşim Karpuz Beyin gayretleriyle Üniversiteye kazandırılmış olan mecmua, defter ve müsveddelerinde yerli, yabancı, anonim, tarihi pek çok fıkra, nükte, anı türünde notlar bulunmaktadır.<sup>4</sup> Veled Çelebi, notlarında sık sık tarih zikrettiğinden ve zaman zaman olaylar hakkında yorumlarda bulunduğundan bu ilginin, canlı bir şekilde ömrü boyunca devam ettiği anlaşılmaktadır. Nitekim onun söz konusu metrukâtı arasında sırf fıkra ve nüktelerden meydana getirdiği defterleri de bulunmaktadır.<sup>5</sup>

Fıkra ve nüktelere bu denli alâka duyan Çelebi'nin, Nasreddin Hoca'ya ilgisiz kalması düşünülemezdi. Birçok eser inceleyip mecmualardan fıkralar derleyerek, ilgili kişilere başvurarak, okuyuculardan yardım talep ederek bugün dahi değerini koruyan bir derlemeyi vücuda getirmeyi başarmıştır.

Veled Çelebi'nin yazılı ve sözlü gele-

nekten derleyerek meydana getirdiği *Letâif-i Hâce Nasreddin*'i bir makalesinde inceleyen Dr. Mustafa Duman, bu değerli eser hakkında şu bilgileri vermektedir: “*Veled Çelebi'nin yayımladığı Letâif-i Hoca Nasreddin adlı kitabın dört eski yazı, üç yeni yazı toplam yedi baskısı yapılmıştır. Kitap yerli ve yabancı araştırmacılar tarafından ilgiyle karşılanmış, bazı yabancı dillere de çevrilmiştir. Daha sonra Türkiye’de yayımlanan Nasreddin Hoca fıkraları kitaplarının birçoğu Veled Çelebi'nin kitabından kaynak gösterilmeden alınan fıkralardan oluşmaktadır. Veled Çelebi'nin Letâif-i Hoca Nasreddin’i içerdiği fıkraların sayısı ve sistematigi açısından değerli bir külliyat olmuş, Nasreddin Hoca araştırmacıları ondan sıklıkla yararlanmışlardır.*”<sup>6</sup>

Bu yazımızda Veled Çelebi'nin adı geçen Merkezdeki müsvedde, evrak, defter ve mecmualarında *Letâif-i Hâce Nasreddin*'le ilgili olarak görebildiğimiz bazı doküman ve notlarındaki bilgiler, araştırmacıların dikkatine sunulacaktır.

1. Veled Çelebi'nin derleyip kitabına aldığı fıkralardan bazıları, onun söz konusu defter ve mecmualarında da mevcuttur. (Örneğin: Çelebi Cönkü Y96, s.48, 155, 201; Y97, s.97, 108-112, 207, 215, 293; Mesmûât D1, s.55, 79; Defter-i Fevâid, Y86, s.154; *Letâif Defter 2*, s.41.) Bu fıkralar, matbû *Letâif*tekilerle karşılaştırıldığında birkaçının adı geçen eserde olmadığı, bazılarının da ifadelerinde az çok değişiklikler yapıldığı görülmektedir.

Bu cümleden olarak *Letâifte* (s.104) “*Bu kitaba el yazısı mecmuadan ilâve eylediğimiz letâif meyânında mâsûmların mütâlaasına lâayk olmayan on sekiz tane hikâye nâcâr derc edilmedi*” sözleriyle varlığından haber verilen müstehcen fıkralar, Çelebi Cönkü Y97, s.108-112’ de kayıtlıdır.

2. Mecmua ve defterlerde kaydedil-



miş olan bazı fıkraların kenarlarında az da olsa açıklayıcı notlara tesadüf edilmektedir. Örneğin: Mesmûât D1, s.55'teki iki fıkra, bizzat Sâmih (Rifat) ve Necib Âsim Bey'ler tarafından yazılmış ve onlar tarafından yazıldığı not edilmiştir.<sup>7</sup> Çelebi Cönkü Y97, s. 207'deki "N. Hoca'nın ensesine bir tokat vuran kimse"nin fıkrasında, "Bu hikâye Mesnevî-i şerif'te mestûrdur" notu vardır. Adı geçen Merkez'de bulunup da Veled Çelebi'nin notlarını ihtiva eden ve aşağıda bahsedilecek olan matbu nüshanın (Nr. M-VÇ 1) 133. sayfasında "Akşehir Gölü'nde yıkanmak isteyen biri" hakkındaki fıkra için "Muhâdarât'ta mestûrdur"; 144. sayfasında "Bazen öyle yanlışlar oluyor ki bu bile az geliyor" diye biten fıkra için "Bu bizim eski letâif kitaplarında medrese fıkralarıdır; Hoca'ya yakışır" denilmektedir. Aynı kitabın 204. sayfasına şu not düşülmüştür: "İzzet Paşa kitabından menkûlâtımız burada hitâm bulunmuştur. Bu İzzet Paşa kendisi şark ve garbı bilir, urafâyı askeriyemizden olduğu gibi İsmet Paşazâde meşhur adliye nâzırı ve Selanik Valisi Rıza Paşa'nın da damadı. Hâsılı Beytül-ilmde imrâr-ı hayat eylemiştir." (İzzet Paşa hakkında Letâif, s.166'da da bilgi verilmektedir.)

3. Matbu *Letâif*, s.66'da zikri geçen -ve birçok hikâye ve fıkrayı içerdiği anlaşılan- *Hikâyât-ı Vedâdi* hakkında Çelebi Cönkü Y97, s.107'de genişçe malûmat verilmiştir; s. 209'da da şu not yazılmıştır: "Buraya kadar hikâyeler ve fıkralar -bâladaki Komanîçe muhâsarası manzûmesi zeylinde tafsîl edilen- Vedâdi mecmuâ-i hikâyâtından nakl olundu.(...) Fi Şâbân 325, Mehmed Veled."

4. Dr. Mustafa Duman'ın tespitlerine göre Veled Çelebi'nin derlediği Letâif-i Hâce Nasreddin 4 kez eski harflerle (1327, tarihsiz, 1923, 1342 yıllarında) yayımlanmış; harf inkılâbından sonra seçmeler yapılarak 3 kez yeni harflerle (1929, 1933, 1938 yıllarında) neşredilmiştir.<sup>8</sup>

Selçuklu Araştırmaları Merkezi'ndeki Veled Çelebi metrukâtı arasında eski harfli, baş ve sondan eksik matbu bir *Letâif* nüshası mevcuttur (Nr. M-VÇ 1) ki birçok yerinde bizzat Veled Çelebi tarafından ifadeler değiştirilmiş, yer yer kelime ve cümleler çıkarılıp eklenmiş ve seçmeler yapılarak birçok fıkra iptal edilmiştir. Bu nüshanın, 1929 yılında seçmeler yapılarak

yeni harflerle yayınlanan muhtasar *Letâif*'in müsveddesi olduğu anlaşılmaktadır. Söz konusu nüsha, özellikle yazarın, metin üzerindeki tasarruflarını ve değişiklikleri bütün vechesiyle göstermesi açısından önem arz etmektedir.

5. Ziya Gökalp tarafından kaleme alınmış ve A. Hayati Avşar tarafından yeni harflere aktararak (Dr. Selâhaddin Yazıcıoğlu'nun takdimiyle) "*Halk Klâsikleri Sayı 1: Nasreddin Hoca'nın Latifeleri*" adıyla yayımlanmış olan kitapçıktan<sup>9</sup> anlaşıldığına göre Veled Çelebi'nin hazırladığı *Letâif*'in sadeleştirilip Halk Klâsikleri serisinin 1. kitabı olarak yayımlanması plânlanmış ve Ziya Gökalp, serinin bu ilk kitabı için bir mukaddime yazmıştır. Nitekim söz konusu mukaddimenin başındaki notta şöyle denilmektedir:

"Bu defter NASREDDİN HOCA kitabının baş tarafına konulacaktır.

Sadeleştirilmiş Nasreddin Hoca kitabının başına da sağdan büyük harflerle (HALK KLASİKLERİ) yazıldıktan sonra (Birinci Sayı) denilecek ve bunun altında da büyük harflerle (NASREDDİN HOCA LATİFELEİ) yazılacaktır.

Halk Klasiklerinin ikinci sayısı (Dede Korkut Kitabı) olabilir. Bu kitabın bugünkü Türkçeye nakil vazifesini kabul edebilirim. Diğer sayılar (Yunus Emre, Dertli, Karacaoğlan, Cevheri ila ahire) olabilir.

*Köroğlu manzum olarak tarafımızdan hazırlanmıştır. Cevap beklerim. Ankaradan kitaplar geldi mi?*

ZİYA GÖKALP<sup>10</sup>

Ziya Gökalp'in mezkûr kitapçığının 21. sayfasındaki "*Veled Çelebi Efendi, Nasreddin Hoca'nın nekregülüklerini toplamakla edebiyatımızda tamamiyle bir Lonrue rolünü ifa etti*" ve 22. sayfasındaki "*Halk Klâsiklerinin birinci sayısı olarak (Nasreddin Hoca)'yı neşrediyoruz*" şeklindeki ifadeleri de konuyu aydınlatıcı mahiyettedir.

Ayrıca Ziya Gökalp tarafından Veled Çelebi'ye bu münasebetle gönderildiği anlaşılan ve aslı metni tarafımızdan daha önce yayımlanmış bulunan bir mektup (daha doğrusu bir pusula) da bu konuyu teyit edici niteliktedir. Söz konusu mektubun metni şöyledir:

"*Muhterem Efendim,*

Kitaplar gelmişse, sayısını bildirmenizi -ve vâdiniz mücibince- bedelini gön-



dermenizi rica ederim. Gönderdiğim defterin de ücretini göndermeniz mercûdur. Koroğlu'nu manzum olarak yazdım. Her yerde bu gibi millî destanlar manzumdur. Onu da almak ve bu Halk Klâsiklerine idhâl etmeniz muvâfıktır. (Târih-i ilm-i hukûk) adlı kitaba çok ihtiyacım var. Ali Reşad Bey'in (Târih-i Tanzimât)'ını da gönderseniz çok iyi olur. Baki hürmetler.

Ziya Gökalp<sup>11</sup>

Yukarıda bahsi geçen Halk Klâsikleri ve sadeleştirilmiş Nasreddin Hoca kitabının akbeti konusunda malûmatımız yoktur. Seyfeddin Özege Bağış Kitapları Katalogu'nda Halk Klâsikleri'ne tesadüf edemedik. "Sadeleştirilmiş *Letâif*'in, kezâ Veled Çelebi tarafından varlığı bildirilmiş olan "*Çocuklar İçin Nasreddin Hoca Fıkraları*"nın, 4. maddede tavsif edilen matbu nüshanın (yani 1929 yılında yeni harflerle neşredilen muhtasar *Letâif*'in), aynı olup olmadığı konusunda da maalesef kesin bir şey söyleyemiyoruz.<sup>12</sup>

6. Çelebi Cönkü Y97, s.108'de Veled Çelebi'nin şöyle bir notu vardır: "*Hoca Nasreddin'in mezar taşında şu ibâre mestûrdur ki gerek ibârenin câhilâne ve pür-gâlat yazılışı ve gerek şive-i ifâdesi ve gerek hattın şivesi sonradan yazıldığına delildir:*

"*Hâzîhi't-türbetül-merhûmül-mağfûr el-muhtâc ilâ rabbihî'l-gafûr Nasreddin Efendi rûhuna fâtîha – 386*"

*Tarih de yanlış yazılmış; Hoca'nın tâlii; gûyâ vesîle-i dahk olmak üzere bu da kâsden ters yazılmış; bi't-tab(i) doğrusu 683 olacaktır.*"

Yazar aynı hususu, matbu *Letâif*'in mukaddimesinde de dile getirmekte, (İhtifalci) Mehmed Ziyâ'nın bu konuda kendisine yazdığı bir mektubu nakletmekte ve dolaylı olarak onun fikirlerine iştirak etmektedir.<sup>13</sup> M. Ziyâ, mahallinde yaptığı tedkiklere göre Nasreddin Hoca'nın "Sultan Orhan asrı ricâlerinden" olduğunu zikretmektedir.<sup>14</sup>

Bilindiği üzere Nasreddin Hoca'nın ölüm tarihi ve yaşadığı asır birçok araştırmacı tarafından inceleme ve tartışma konusu olmuştur. Bu husustaki görüşleri, bir makalesinde eleştirel bir gözle özetleyen Metin Akar Bey, onun XIV. asrın başlarında veya XIV. asrın ikinci yarısıyla XV. asrın başlarında yaşamış olmasının daha muhtemel olduğunu söylemektedir.<sup>15</sup> Makalesinde -herhalde yayın tarihi maka-

lenin yazıldığı tarihe yakın olması sebebiyle- bahsi geçmeyen Ayvansarâyî'nin Mecmûa-i Tevârih'indeki bilgiler de Sayın Akar'ın kanaati doğrudur.<sup>16</sup>

Sonuç olarak Selçuklu Araştırmaları Merkezi'nde bulunan dokümanlar arasında, Veled Çelebi tarafından hazırlanan ve Nasreddin Hoca fıkraları için önemli bir kaynak olan *Letâif* hakkında ve yazarın bu konuda yaptığı çalışmaları hususunda bazı aydınlatıcı bilgiler bulunmaktadır.

#### DİPNOTLAR:

1 Bu makale daha önce Yedi İklim (Sayı: 138-139, s.30-33, İstanbul, 2001) dergisinde yayımlanmıştır.

2 Bahâî (Veled Çelebi), *Letâif-i Hâce Nasreddin*, 1327, İstanbul (Hilal Mtb., 255+1 s.; Tâbi' ve nâşiri: Hüseyin).

3 Veled Çelebi için bkz. Feridun Nafiz Uzluk, "*Veled Çelebi*", Selâmet Dergisi, Mayıs 1962, c.1, S.2, s.12-13, 18; Nevin Korucuoğlu, *Veled Çelebi İzbudak*, Ankara, 1994 (Kültür Bak. Yay.); Metin Akar, *Veled Çelebi İzbudak*, Ankara, 1994 (TDK Yay.).

4 Selçuk Ün. Selçuklu Araştırmaları Merkezi ile Feridun Nafiz Uzluk'tan ve onun vasıtasıyla Veled Çelebi'den intikal eden doküman için bkz. Yakup Şafak, "*S.Ü. Selçuklu Araştırmaları Merkezi Uzluk Arşivi'nde Bulunan Veled Çelebi'ye Yazılmış Bazı Mektuplar [1]*", S.Ü. Türkiye Araştırmaları Enstitüsü Türkiye Araştırmaları Dergisi, S.IX, s.327-363 (Konya,2001). (Selçuklu Araştırmaları Merkezi Uzluk Arşivi'nde bulunan, defter ve mecmuaların yanı sıra karışık birçok evrak, müsvedde ve dağınık kâğıtlardan oluşan bu dokümanın tasnif işleri halen tarafımızdan yürütülmektedir. Arşivde F. Nafiz Uzluk ve kardeşi Şahabettin Uzluk'un yanı sıra, Veled Çelebi'nin -vefatından sonra kızı Devlet İzbudak tarafından, yakını olması dolayısıyla F. N. Uzluk'a verilmiş olan- müsveddeleri ve çeşitli evrakları bulunmaktadır.)

5 Bu defterlerden birisindeki nükte ve haturalar, tarafımızdan Yedi İklim'in 135. ve 136. sayılarında yayımlanmıştır.

6 Mustafa Duman, "*Veled Çelebi'nin Letâif-i Hoca Nasreddin Adlı Eseri*", Nasreddin Hoca'ya Armağan, İstanbul, 1996, s.124.

7 Bu fıkralar matbu Letâif'te, s.111'de "N. Hoca'nın karısının hotozuyla ates yakması" ve s.142'de "Benim malım gözümün önünde bulunmalı" fıkralarıdır. Sonuncusu matbu kitapta biraz farklı şekilde başka birisinden nakledilmiştir.

8 M. Duman, a.g.m., s. 123 v.d.

9 Üzerinde yer yer Veled çelebi'nin notları bulunan bu mukaddime de F. Nafiz Uzluk tarafından S. Yazıcıoğlu'na verilmiş ve eser, bütün geliri Diyarbakır Verem Savaş Derneğine ait olmak üzere Diyarbakır'da, 1972 yılında aslı metniyle birlikte yayımlanmıştır. Bu mukaddimenin de Veled Çelebi'nin metrukâtı arasından çıkarılmış olduğuna şüphe yoktur.

10 Ziya Gökalp, Halk Klâsikleri I, Hasreddin Hoca'nın Lati-feleri, Diyarbakır, 1972, s.7.

11 Krş.Y. Şafak, a.g.m., s.359.

12 Bkz. Ali Bayram-M.Sadi Çögenli, Seyfettin Özege Bağış Kitapları Katalogu, I-IV, Erzurum, 1978-1989. Veled Çelebi, "Haturalarım" adlı eserinde (İstanbul, 1946, s. 70) Çocuklara Mahsus Letâif-i Hoca Nasreddin hakkında "Kadınların ve çocukların görmesi icap etmeyen hikâyeler çıkarılmış ve açık ifade ile yazılmıştır" demektedir. (Bu konuda ayrıca bkz. M. Akar, a.g.e., s.109.) Yukarıda zikri geçen Halk Klâsikleri'nin 23. sayfasındaki notunda da "Çocuklara mahsus Nasreddin Hoca yazdı. Maazilik tekhar tab'i müyesser olursa yine bu cihetlere itina ederiz" demektedir.

13 Bkz. V. Çelebi, Letâif, s.7-9.

14 Bkz. Aynı eser, s.7; Mehmed Ziyâ, Bursa'dan Konya'ya Seyahat, İstanbul, 1328, s.70.

15 Metin Akar, "Nasreddin Hoca", Lâle, S. 4 (Aralık 1986), s. 20-27.

16 Bkz. Hafız Hüseyin Ayvansarâyî, Mecmua-i Tevârih, nşr. Fahri Ç. Derin-Vâhid Çabuk, İstanbul, 1985, s.174; 404. (Burada s.174'te N. Hoca hakkında yer alan -ve şüphesiz bazı sortuları da beraberinde getiren- ifadeyi, nakletmek istiyoruz: "Hoca NASREDDİN EFENDİ: Akşehir sâkinlerinden olup lâtifegây ve güşâde-rûy, mizâha mâ-il, hakkı kâil kimesne idi. Timurung ile mülâkât edenlerdendir. Esnâ-yı seyâhatinde hacc-i şerîfte Hâce Bahaeddin-i Nakşibend'in bizzât kendilerinden ahz-ı tarikat eylemiştir. Oğlu Celâleddin'in oğlu Hızır Bey Efendi İstanbul fethinde ibtidâ kadî belde olmuştur. Kendileri yine vatanlarında "*İribâli'cinân*" senâ 774 (1372/1373) târihinde leyle-i kadîrede intikal-i ukbâ eylemiştir. Kabri hâlâ âyende ve revendenin ziyâret-gâhidir. Rahmetü'lîlahi aleyh."



## Nasreddin Hoca'nın Aile Efrâdı



Nezahat BEKLEYİCİLER

**Yazı bâkî, ömür fani, kul asi,  
Rabb affedicidir.**

Tarihin anekdotlarından olup, manevî değerini hiçbir zaman kaybetmeden günümüze taşınan bu sözler, nüktedan kişiliğiyle Anadolu halk kültüründe vazgeçilmezimiz olan Nasreddin Hoca'nın, türbesinin üzerinde yazmaktadır.

Hakikatin ifşasını, insanlığın yanılmasını ve temennilerin en harikasını ifade eden bu sözler, elbette ki yine dünyevî ve uhrevî her türlü ilim vakıf olmuş Nasreddin Hoca'nın adıyla özdeşleşen, Hoca, **bilge, bilggin** vasfına yakışır bir tabirle, insan hayatının ayıklanmış halidir.

Türk mizahının eşsiz mümessili Nasreddin Hoca, cihan şümül şörete ulaşmış bir halk filozofudur.

Sevginin ve dostluğun coğrafyasında, kine, öfkeye, düşmanlığa ve kıskançlığa karşı tebessümlerle şeffaf çizgiler çeken Nasreddin Hoca, gülümseten, düşündüren fıkralarıyla Anadolu ruh yapısını dokuyup, mefruşe edenlerdendi.

Atalarından aldığı eğitim ve feyz ile daima ilmin gölgesinde olan Nasreddin Hoca, mutlu evren felsefesine hizmet eden en sebatlı emekçilerimizdendi. Mükemmel bir gözlemci yönüyle hem kendi yaşantısından, hem de çevresindeki yaşanmışlıklardan alıntılar yaparak, anlık refleksleri ve hadiseleri zerre lisan-ı hâl, yani kendine has bir üslûpla minimize ederek hikâyeleştirmeyi başarmış toplumumuz için çok önemli bir ifade erbabıydı.

Türk zekâsının temsilcisi olarak da tanımlayabileceğimiz bu değerli üstad, Akşehir ve Konya'mızın top raklarını şereflendirmiş ve bütün dünyaya adımızı duyurmakta önemli bir vizyon üstlenmiş bir koca yürekli.

Anadolu mizahında ananevî ve folklorik değerlerimizi hiçbir zaman yıpratmadan, sosyal ve kültürel anlayışımızı hem muhafaza ederek hem de olgunlaştırarak, muazzam bir hiciv sanatı sergileyen ve mesajını netleştiren Nasreddin Hoca, her zaman hadiseleri özünde yaşamış ve karşısındakine de o demde hissettirmeyi başarmıştır.

Yaşadığı tarihten günümüze, yani her çağda varlığını hissettiren Nasreddin Hoca, adındaki fazileti gereği her zaman yıkıcı değil, yapıcı davranışlarıyla toplumlara darb-ı mesel diyebileceğimiz nitelikte ve nicelikte köklü bir miras bırakmıştır.

Yüce düşünürün adını aldığı **Nasr** kelimesi Arapça kökenli olup, yardım, zafer anlamından doğmuştur ve **El** harfi estetiğiyle de **Din** kelimesi sonuna eklenmiştir. Neticede bu güzel ismin mânâsı da:

**Tanrının dine yardımı, dinin zaferi**, olarak değer bulmuştur.<sup>1</sup>

Latifeleriyle ve fıkralarıyla tam anlamıyla sağlam bir dünya görüşü sergileyen Nasreddin Hoca, keskin zekâsı, eğitimi, inancı, erdemleri ve aristokrat kimliğiyle Anadolu kültürünün temelini, bir ömürlük harç koyan gönüller mimarıydı.

Hayatının gençlik dönemini

Eskişehir'in Sivrihisar kazasının **Hortu**, yeni ismiyle **Nasreddin Hoca** köyünde geçiren değerli hoca, daha sonra uzun yıllar yaşadığı ve nihayetlendirdiği Akşehir'le adını duyurmuş ve bu güzel ilçemizle anılır olmuştur.

Fakat değerli hocanın hayatı hakkındaki bilgilere ulaşmaya çalışılan kaynaklarda, Karaman topraklarının medârî iftiharî Hâkk aşığı Yunus Emre'nin, Anadolu'nun 11 ilinde türbesinin bulunduğu örneğindeki gibi, Konya ve Akşehir'in gururu Nasreddin Hoca hakkında da, böylesine bir kültür sahiplenmesi söz konusudur.

Nasreddin Hoca'nın her ne kadar Sivrihisar ilçesiyle irtibatı, dönemler halinde hayatında grafikler çizse de, pek tabii ki Akşehir, Nasreddin Hoca ile Nasreddin Hoca da Akşehir'le asırlar boyunca tarih yazmaya devam edecektir.

Ama bu vesileyle yüce düşünürün Sivrihisar'la bu denli bağını koparmamasına gelecek olursak da, konumuzun kahramanı Nasreddin Hoca'nın kadınlığın gururu kızı Fatma Hatun'un orada evli olması ve Türk kültürüne kazandırdığı evlatlarının güzide kişiliklerini anlatmamız icap eder.

İlk evliliğini dul ve pek güzel olmayan bir hanımla yapan Nasreddin Hoca, evliliğinin kısa bir süre sonrasında bu hanımın vefat etmesi üzerine, çok geçmeden **Atike** isminde bir hanımla ikinci evliliğini yapmıştır.<sup>2</sup>

İşte bu evliliğinden olan gözbebeği Fatma Hatun, Nasreddin Hoca'nın asil neslini sürdüreceği en önemli efradıydı. Daha sonra hocanın Dürr-i Melek Hatun isminde bir kızı ve Şeyh Ömer isminde bir de oğlu olmuştur.

Bilge bir ailenin efradı olması ve babasının derûnî bilgilerine vakıf olması sebebiyle muazzam bir şekilde yetiştirilen Fatma Hatun'un, genç

kızlık çağına girer girmez arka arka nasipleri çıkmaya başlamıştır.

Fatma Hatun'un nasipleri arasında tercih yapmak zorunda kalan Nasreddin Hoca ise, biricik kızını yakından aşinâ olduğu Sivrihisarlı bir gençle evlendirmeye karar verir.

Evliliğinin bir süre sonrasında sadetini pekiştirecek bir oğlu olan Fatma Hatun, babasının çağdaşı olan ve gönlünde sevgiden hâlelerle yâd ettiği Mevlânâ Celâleddin Rûmî'nin isminden esinlenerek, Mevlânâ Celâleddin koymuştur.

Babası Nasreddin Hoca'nın verdiği eğitim üzerine, atalarından yadigâr kalan kültür mirasıyla yetiştirdiği oğlu Celâleddin'i yetiştirirken de, aynı hassasiyeti göstermiş ve tarihe hukûkî anlamda adını ilkler arasına kaydettirecek bir evlat hediye etmiştir.

Annesinin sağlığı döneminde uzun yıllar Sivrihisar yöresinde kadınlık yapan Mevlânâ Celâleddin, adaltili yönetimiyle bu belde de sevgi ve hürmete mazhar olmuş, müstesna bir şahsiyetti.

Fakat buradan sonrasında konumuzun muhtevasına daha ziyade nicelik kazandıran bölüme gelecek olursak, o da Kadı Celâleddin'in, dedesi Nasreddin Hoca ve annesi Fatma Hatun'un sergilediği fazilet üzere, 1407 yılında dünyaya gelen oğlu Hızır Bey'e, yine o demdeki hissiyat ve inançla eğitim vermesini zikretmeden geçemeyiz.<sup>3</sup>

İlk eğitimini babasından alan Hızır Bey daha sonra, Bursa'ya giderek Molla Yegân'ın öğrencileri arasına girdi. Kıvrak zekâsı ve çalışkanlığı ile dedesi Nasreddin Hoca'nın niteliklerini kişiliğinde barındıran usta bilge, çok kısa bir sürede hocasının dikkatini çekmiş ve kızıyla evlendirecek kadar güvenini kazanmıştır.

Çok genç yaşta olmasına rağmen kişiliğindeki asalet ve başarıları sonucunda, oldukça önemli görevlere geti-

rilen Hızır Bey, dönemin padişahı Sultan Murat tarafından fark edilince, Sivrihisar Medresesi'ne müderris olarak tayin edilmiştir.

Bu arada henüz 20 yaşını süren ve Sultan Murad'ın takdirini kazanan Hızır Bey, Ergene Köprüsü üzerine Türkçe ve Farsça dizelerle tarih düştü.

Fakat Hızır Bey'in ismini esas duyurmaya başladığı dönem, Fatih Sultan Mehmet dönemidir. Babasından devraldığı kadılık icrasının varisi olarak, İstanbul'un ilk kadısı olan Hızır Bey, Sultan Mehmet tarafından çok takdir gördü ve sevildi.

Aralarındaki dostluk ve intiba öylesine derin ve mükemmeldi ki, bütün devlet işleriyle ilgili görüşmelerinde Hızır Bey'in de bulunmasına özen gösteren Sultan Mehmet, cesaretine ve aklına güvendiği Hızır Bey'in fikrini almadan, kararlar almamaya çalışıyordu.

Buna bir örnek verecek olursak Fatih Sultan Mehmet, oğulları Mustafa ve Bâyezid için düzenlediği sünnet düğününe, Kadı Hızır Bey'i de çağırır. Fikirlerine değer verdiği kadim dostunu hemen yanı başına oturtan sultan için, Hızır Bey'in orada bulunması adeta manevî bir destekti.

O esnada sünnetin konuklarından olan Acem ülkesinden gelip de, Osmanlı topraklarına geçen bir âlimin, ilmi görüşmelerde Türk bilgilerini pasif duruma düşürerek susturduğu dilden dile anlatılmaktaydı. İşte belki de Sultan Mehmet'in Hızır Bey'i, illâki böyle resmi toplantılarda bulunmasını istemesindeki neden buydu.

Böylesine önemli bir görüşmeye sipahi kılığında gelen Hızır Bey, karşısına kendi denginde rakip çıkmayınca, kibirli ve alaycı bir tavır takınan yabancı misafirin yanına gitti. Ardı ardına gelen sorular ve kıyasıya geçen bir mücadeleyle Acem âlimini

kısa sürede susturmayı başaran Hızır Bey, bu vesileyle Fatih Sultan Mehmet tarafından çok iltifat görmüş ve takdirini kazanmıştır.

Sürekli okuyarak ve araştırarak ilmini zenginleştiren Hızır Bey, o dönemde başta Sultan Mehmet olmak üzere, artık adından sürekli söz ettiren bir kişi olmuştu.

İkinci bir hadisede, Hızır Bey Çelebi'nin yazdığı Arapça bir manzûmeyi padişaha sunmasıyla başlar. Fatih bu **İcaletü'l-Leyleten** adlı manzûmeyi, değerli hocası Molla Gürânî'ye gösterir. Manzûmeyi iyice inceleyen Gürânî, konuda geçen bir ibareye itiraz ederek, onun yanlış olduğunda ısrar etmiştir. Fakat Hızır Bey ise Kûr'an-ı Kerim'den bir ayeti delil göstererek doğruluğunu ispat etmiştir.

Dedesesi Nasreddin Hoca'nın bütün değerli vasıflarını üzerinde taşıyan Hızır Bey, artık padişahın nazarında hakikaten farklı bir yere sahip olmuştu.

İsminin İslâm âleminde önemli bir yer almasına ve şöhret bulmasına neden olan ve Risâle-i Nur'da da geçen (İşârâtü'l-İ'câz, 1994, s, 272-273) hadise, şu şekilde gerçekleşmiştir.

Tarihin ak yüzü Fatih Sultan Mehmet, Ayasofya Camii'nden daha yüksek kubbeli ve daha nitelikli mimari özelliklere sahip bir cami yaptırmayı düşünmüş ve bu işi de Hıristiyan bir mimara havale etmiş. Ancak bir Hıristiyan olarak, böylesine devasa projeyi Türk topraklarına yâr etmek istemeyen mimar, çeşitli entrikalar düzenleyerek bu eseri engellemeye çalışmaktadır.

İnşaat başlamış ve Mısır'dan bin bir zorlukla getirtilen mermer sütunları, yine bir oyunla boylarını kestirerek, eserin Ayasofya'yı geçmesini engellemiştir. Çalışmaların bitmesine yakın bir zamanda, camiye görmeye gelen padişah, gördükleri

karşısında mimarın niyetini anlar ve çok büyük bir hiddete kapılır.

Onca emeğin ve masrafın heba edilerek, ülkeler arası bir çekişmeye döndürülmesine razı olamayan Fatih Sultan Mehmet, mimarın derhal cezalandırılmasını ve bir elinin kesilmesini emreder. O zamanın şartlarında ülke çıkarları söz konusu olduğu için, aslında daha da fazla ceza verilebilir ve bu durumda son derece tabii görülürdü.

Fakat bir İslâm ülkesinde ve Osmanlı Devleti'nde adaletin sektemeden işlediğini ve kararların adilâne verildiğine yakından vakıf olan Hıristiyan mimar, ailesinin ve kendisinin mağdur edildiğini söyleyerek, Sultan Mehmet'i mahkemeye verir.

Mimarı iyice dinledikten sonra, Fatih'i mahkemeye davet eden Hızır Bey, ürkek bakışlarla sonucu bekleyen mimarın karşısında salonun başköşesine oturmaya hazırlanan Sultana izin vermeyerek, davacısıyla yüzleşmesi için ayakta durmasını söyler.

Fatih Sultan Mehmet'in böyle bir uyarıya tavrı ise pek tabii ki, adaletin gücüne inanan bir padişah olarak itaattir.

Mahkemenin düzenini sağladıktan sonra muhataplarına dönen Hızır Bey, vasfı itibarına ve aralarındaki muazzam dostluğa rağmen Fatih Sultan Mehmet'e hiçbir ayrıcalık tanımadan kimlik sorgusu yapmış ve ona net bir ifadeyle, **mimarın elini kestirdin mi**, diye sorar. Sultandan aldığı evet cevabı üzerine, muhakeme edilmeden mimarın elinin kesilmesini adil bulmayan Hızır Bey ise, kısasın gerektiğini düşünerek padişahında elinin kesilmesine hükmeder.

Ama şayet sultan, davacıyı razı edebilir ve ömür boyu ailesi ve kendisini geçimini sağlayamaya söz verirse, elinin kesilmesi önleneyecekti. Bu karar karşısında çok etkilenen ve

adaletin bu derece kusursuz işlemesine hayretler içerisinde şahit olan mimar, çok duygulanarak padişahın ellerine sarılarak helalleşir ve hemen oracık da Müslüman olur.

Aradan geçen zaman sonrasında Fatih Sultan Mehmet, Hızır Bey'i ziyarete gider ve sohbet esnasında şayet mahkemede kendisini suçlu bulmayıp da, padişah muamelesi yapmış olsaydı kılıcıyla kendisini parçalayacağını söyledi.

Bunun üzerine son derece sakin bir tavırla sultanına cevap veren Hızır Bey, **eğer ki siz de padişahlığınıza güvenip dinimizin emri olan hükümlere karşı çıksaydınız, ben de sizin kafanızı parçalattırdım sultanım**, der. Bunun üzerine bir cihan devletine yakışır adalet sergileyen bu olay karşısında çok etkilenen padişah, sırtındaki kürkü çıkararak, Hızır Bey'e hediye eder.

1458 yılına kadar İstanbul'da kadılık yapan Hızır Bey (ö.1459), Konya ve Akşehir topraklarının gururu bir kültür abidesiydi. Ataları Nasreddin Hoca, Kadı Celâleddin ve büyükannesi Fatma Hatun'dan devraldığı yüksek eğitimle bu mertebelere gelen Hızır Bey, Anadolu kültüründe unutulmazlar arasına girmeyi hak etmiş müstesna bir isimdir.

Evliliği nedeniyle Sivrihisar'da yaşayan ve Şubat 1326 tarihinde vefat eden Fatma Hatun'un ebedî istirahatgâhı da buradaydı, fakat yakın bir tarihte arkeolojik bir çalışma sonrasında Fatma Hatun'un kabri, babası Nasreddin Hoca'nın Akşehir'deki türbesine nakledilmiştir.

1 Bahattin Ereş, Akşehir Yöresi Halk Kültürü Araştırması, s. 39.

2 Kemal Uzun, Nasreddin Hoca Araştırması, s. 12.

3 İ. Hakkı Uzunçarşılı, Osmanlı Tarihi, C. I-II, s. 652.